

R E D E G Ø R E L S E
F R A
S T A T S M I N I S T E R I E T S
U D V A L G
V E D R Ø R E N D E
S T A T E N S A R K I V A L I E R P Å F Æ R Ø E R N E

=====

1988.

1. INDLEDNING

1.1. Udvalgets nedsættelse.

Den 10. april 1987 nedsatte Statsministeriet efter aftale med Færøernes landsstyre et udvalg vedrørende statens arkivalier på Færøerne.

Udvalget fik følgende kommissorium

"Med udgangspunkt i redegørelser for

- den gældende arkivretlige tilstand på Færøerne i almindelighed og for statslige myndigheders arkivalier i særdeleshed, samt
- arten af de statslige myndigheders arkivalier på Færøerne, skal udvalget fremkomme med forslag til
- hvorledes de af statens myndigheder på Færøerne skabte arkivalier skal arkiveres samt til de arkivretlige regler herfor,
- de retlige relationer mellem Landsarkivet på Færøerne på den ene side og Rigsarkivet, henholdsvis rigsmyndighederne på Færøerne og i Danmark på den anden side for så vidt angår statens arkivalier på Landsarkivet på Færøerne, samt
- hvorledes de forskningsmæssige interesser såvel i Danmark som på Færøerne kan sikres under den af udvalget foreslåede arkivordning.

Udvalget kan, eventuelt gennem nedsættelse af underudvalg, inddrage relevante statsinstitutioner på Færøerne i sit arbejde."

Udvalget fik følgende sammensætning:

Formand:

Rigsombudsmand, nu kommitteret i Indenrigsministeriet, Niels Bentsen

Medlemmer:

Direktør Johan Djurhuus, Færøernes landsstyre
Landsarkivar Jóannes Dalsgaard, Føroya Landsskjalasavn
Overarkivar Frank Jørgensen, Rigsarkivet
Universitetslektor, dr.jur. Inger Dübeck, Rigsarkivet
Fuldmægtig Inger Skydsgaard, Statsministeriet

Sekretærer:

Arkivar Poul Olsen, Rigsarkivet
Fuldmægtig Birgit Kleis, Rigsombudet på Færøerne

1.2. Baggrunden for udvalgets nedsættelse.

Flere statsinstitutioner på Færøerne, herunder Rigsombudet, Sorenskriveren og Landfogeden, har gennem en årrække afleveret deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn (Færøernes Landsarkiv), der er en institution under Færøernes landsstyre. Denne aflevering har imidlertid ikke været baseret på formelle regler, aftaler eller lignende om, hvorledes de statslige arkivalier på Færøerne skal arkiveres, ligesom der ikke har været regler for, hvorledes der skal forholdes ved afgørelse af spørgsmål om f.eks. tilgængelighed og kassation af arkivalier.

En regulering af forholdet fandtes at burde ske ved indgåelse af en egentlig aftale herom mellem staten og Færøernes landsstyre, og udvalgets mål har været at finde frem til et muligt indhold af en sådan aftale.

1.3. Udvalgets arbejde.

Udvalget har afholdt 5 møder, heraf 3 i København og 2 i Tórshavn.

Udvalget har ikke fundet det fornødent at nedsætte underudvalg, men har fra statsinstitutionerne på Færøerne indhentet oplysninger om institutionernes hidtidige praksis ved aflevering af arkivalier. Endvidere har udvalget indhentet supplerende oplysninger herom fra de overordnede myndigheder i Danmark.

1.4. Resumé.

Betænkningens afsnit 2. indeholder en gennemgang af den hidtidige praksis vedrørende aflevering af statens arkivalier til Føroya Landsskjalasavn. De enkelte statsinstitutioners praksis beskrives på baggrund af oplysninger indhentet fra institutionerne og fra de overordnede myndigheder i Danmark. Endvidere indeholder afsnittet en beskrivelse af fremgangsmåden ved overdragelse og arkivering i de tilfælde, hvor et sagsområde overgår fra en statslig institution til administration under Færøernes landsstyre.

Udvalget konkluderer, at en fremtidig ordning bør bygge på den hidtidige praksis, således at alle statsinstitutionerne på Færøerne som hovedregel skal aflevere deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn ifølge særlig aftale herom mellem staten og Færøernes landsstyre.

I afsnit 3. beskrives den gældende arkivretlige tilstand på Færøerne. Fremstillingen er baseret på oplysninger fra A. Degns artikel i Fortid og Nutid, b.10, 1933-34, Lagtingstidender 1904-33 og Bibliotekssagen i Føroya Landsskjalasavn samt på Rigsarkivets notat af 23. marts 1984 vedrørende statslige arkivalier på Færøerne. Afsnittet indledes med en historisk gennemgang af udviklingen fra slutningen af det 19. århundrede og frem til hjemmestyrelovens ikrafttræden i 1948 og etableringen af Føroya Landsskjalasavn ved lagtingslov nr. 31 af 2. maj 1952. Herudover indeholder afsnittet en gennemgang af de gældende arkivretlige regler i Danmark med angivelse af, i hvilket omfang reglerne er sat i kraft for Færøerne.

Udvalget konstaterer, at ingen af de mere betydningsfulde regelsæt er sat i kraft for Færøerne, ligesom der kun i begrænset omfang er fastsat formelle regler for Føroya Landsskjalasavns virksomhed. Endvidere finder udvalget, at der ved udarbejdelsen af forslag til en fremtidig regulering bør tages udgangspunkt i den omstændighed, at der - omend der har været en langvarig praksis herfor - i dag ikke er nogen formel juridisk forpligtelse for statens institutioner til at aflevere deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn, ligesom Landsarkivet ikke har pligt til at modtage arkivalier fra statslige institutioner. Hertil kommer, at der i dag ikke er formelle regler for Landsarkivets virksomhed for så vidt angår de arkivalier, der rent faktisk er modtaget.

Betænkningens afsnit 4 indeholder udvalgets overvejelser om, hvorledes de forskningsmæssige interesser kan tilgodeses under den af udvalget foreslåede ordning.

Udvalget foreslår, at der fremover sendes kopi til Rigsarkivet af fortegnelser m.v. over statslige arkivalier, der afleveres til Føroya Landsskjalasavn, ligesom der udarbejdes en fortegnelse over de statslige arkivalier, der hidtil er blevet afleveret til Landsarkivet.

Endvidere anbefaler udvalget, at der udarbejdes en administrationshistorisk oversigt over embeder, der varetager eller har varetaget forvaltningen af færøske anliggender, og at der stilles midler til rådighed for dette arbejde.

Man finder, at det ligger udenfor udvalgets kommissorium at tage stilling til, hvorledes der bør forholdes med ældre arkivalier af færøsk proveniens, der nu opbevares i Danmark.

Afsnit 5 indeholder udvalgets forslag til en aftale mellem Statsministeriet og Færøernes landsstyre om statens arkivalier på Færøerne.

Aftalen skal regulere den fremtidige aflevering af alle statslige arkivalier på Færøerne, og den vil således få konsekvenser for de statsinstitutioner, hvis praksis i dag afviger fra den i aftalen indeholdte ordning.

Aftalen er udarbejdet med udgangspunkt i bekendtgørelse nr. 91 af 20. februar 1976 om statsinstitutioners arkiver og deres forhold til Rigsarkivet og landsarkiverne. Der er dog i forhold til denne bekendtgørelse foretaget en del ændringer som følge af de særlige færøske forhold.

Afsnittet indeholder endvidere udvalgets bemærkninger til de enkelte bestemmelser i aftaleudkastet.

Tórshavn, den 25. maj 1988.

Niels Bentsen
formand

Jóannes Dalsgaard

Johan Djurhuus

Inger Dübeck

Frank Jørgensen

Inger Skydsgaard

/ Birgit Kleis

Poul Olsen

sekretærer

2. AFSNIT

Praksis vedrørende aflevering af statens arkivalier til Føroya Landsskjalasavn.

2.1. De enkelte statsinstitutioners praksis.

Udvalget har indhentet oplysninger fra statsinstitutionerne på Færøerne vedrørende de enkelte institutioners praksis ved arkivering. Institutionerne blev samtidig anmodet om at oplyse, hvorvidt der fandtes særlige regler om arkivering indenfor det pågældende område. De modtagne redegørelser fra institutionerne blev endvidere forelagt for institutionernes overordnede myndigheder i Danmark med henblik på eventuelle kommentarer til oplysningerne.

a. Landslægen på Færøerne har oplyst, at embedet selv opbevarer sine arkivalier og således ikke har afleveret materiale til Landsarkivet eller til Rigsarkivet. Der findes efter det oplyste ingen særlige regler for arkiveringen ved embedet, men Sundhedsstyrelsen har dog hertil oplyst, at reglerne i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 77 af 13. marts 1969 om journalisering og arkivering efter Sundhedsstyrelsens opfattelse er gældende for landslægeembedet. Landsarkivaren har oplyst, at den ældre del af embedets arkiver (ca. 1812-1920) opbevares på Føroya Landsskjalasavn.

b. Sorenskriveren på Færøerne foretager løbende overførsel af arkivalier til Landsarkivet, således at der sker overførsel af arkivalierne efter ca. 10 år. Embedet følger de af Justitsministeriet fastsatte regler for arkivering ved dommerembederne.

c. Statens Skibstilsyn opbevarer selv sine arkivalier og er ikke bekendt med særlige regler på området.

d. Færøernes Vicebiskop har oplyst, at provsteembedets arkivalier tilbage til århundredeskiftet fortsat beror ved embedet, men at man i løbet af efteråret 1987 har til hensigt at aflevere alle arkivalier, der er ældre end 30 år, til Landsarkivet. Landsarkivaren har dog oplyst, at man i Landsarkivet rent faktisk tidligere har modtaget de fleste arkivalier fra det nu nedlagte provsteembede.

e. Landfogeden på Færøerne har oplyst, at der på området gælder Justitsministeriets cirkulære af 19. december 1963 og Rigspolitichefens kundgørelse III nr. 9 af 2. februar 1966. På grund af manglende arkivplads har embedet imidlertid i mange år ikke fulgt disse regler, men har i stor udstrækning anvendt Føroya Landsskjalasavn som fjernarkiv. Det kan i denne forbindelse nævnes, at visse arkivalier således allerede efter ét år opbevares på Landsarkivet.

f. Rigsombudsmanden på Færøerne opbevarer sagsakter ved embedet i 5 år, hvorefter akterne opbevares på Føroya Landsskjalasavn. Der er ikke fastsat særlige regler om Rigsombudets aflevering af arkivalier.

g. Radiosondestationen, Meteorologisk Institut, har oplyst, at alle sagsakter sendes til Meteorologisk Institut i Danmark. Der opbevares således ikke arkivmateriale på Færøerne.

h. Danmarks Geologiske Undersøgelse, Færø- afdelingen, afleverer al korrespondance til DGU's hovedkontor i København, hvorfra arkivalierne senere sendes til opbevaring i Rigsarkivet. Fagligt basismateriale afleveres efter aftale mellem DGU og Færøernes landsstyre til Føroya Jarðfrøðisavn, hvor materialet opbevares. Landsarkivaren har oplyst, at dette materiale med tiden vil blive afleveret til Føroya Landsskjalasavn.

i. Sysselmændene på Færøerne henhører under landfogedembedet, men de enkelte sysselmænd sender deres arkivalier direkte til Landsarkivet. Der følges ikke bestemte retningslinier, idet systemerne sender arkivalier, når der er pladsmæssigt behov herfor.

j. Statens Luftfartsvæsen på Vágar opbevarer selv arkivalier lokalt, idet ældre arkivalier - fra tiden før ansættelsen af en egentlig lufthavnschef den 1. april 1979 - dog fortrinsvis findes i Luftfartsvæsenets arkiv i København.

2.2. Generelt om praksis.

Landsarkivaren har oplyst, at han ved sin tiltræden af embedet havde et møde med lederne af en række statsinstitutioner med henblik på en nærmere planlægning af afleveringen af arkivalier, og den nuværende praksis kan således ses som en uformel aftale mellem Landsarkivet og de statslige institutioner. I forbindelse med arkivering og tilgængelighedsspørgsmål følges stort set de danske regler.

Nogle institutioner indsender arkivalier til institutioner i Danmark, der så igen afleverer til danske arkiver, således f. eks. aflevering af dødsattester.

I de tilfælde, hvor et sagsområde overgår fra en statslig institution til administration under Færøernes landsstyre, afgiver den statslige institution normalt de i institutionen beroende sager til den færøske administration og/eller til Landsarkivet. Vedkommende færøske myndighed har herefter fri adgang til fra Landsarkivet at låne sager vedrørende det pågældende sagsområde, men statsinstitutionerne har dog fortsat også adgang til de sager, der blev behandlet medens sagsområdet var under statslig administration.

2.3. Udvalgets bemærkninger.

Det er udvalgets opfattelse, at den fremtidige ordning vedrørende arkivering af statens arkivalier må bygge på den hidtidige praksis, således at den altovervejende hovedregel bliver, at alle statsinstitutioner på Færøerne afleverer deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn. Udvalget forudsætter herved, at afleveringen baseres på en aftale mellem staten og Færøernes landsstyre, der giver nærmere regler om statsinstitutionernes arkiver og deres forhold til Føroya Landsskjalasavn i lighed med, hvad der er fastsat i Danmark vedrørende forholdet til Rigsarkivet og landsarkiverne. I denne

forbindelse bør etableres en ordning, hvorefter Rigsarkivet kan få kopier af materiale af særlig dansk interesse.

3. AFSNIT

Den gældende arkivretlige tilstand på Færøerne

3.1. Historisk

Det færøske landsarkiv (Føroya Landsskjalasavn) blev oprettet i 1932, men arkivets historie går egentlig helt tilbage til 1859, hvor man indrettede et pakhuis på Tinganes til "opbevaringssted for landets offentlige arkiver".

Da de danske statseembedsmænd i 1880'erne fik nye embedsboliger, tilbageførte man imidlertid deres respektive arkiver til embedskontorerne, mens en del andre arkivalier blev sendt til opbevaring på Rigsarkivet i København, først og fremmest Den Kgl. Handels arkivalier.

Da det færøske biblioteksspørgsmål i 1904 blev rejst i lagtinget, rejstes samtidig spørgsmålet om at få embedsarkiverne anbragt i en eventuel ny biblioteksbygning.

Sagen diskuteredes i nogle år, bl.a. blev der i 1911 indhentet udtalelser fra de ledende statseembedsmænd på Færøerne, der varmt anbefalede oprettelse af et "centralarkiv" på Færøerne. Samtidig frarådede disse embedsmænd stærkt, at embedsarkiverne nedsendtes til provinsarkivet i København.

Der skete imidlertid ikke mere i bibliotekssagen og følgelig heller ikke mere i arkivsagen før 1920, da den færøske politiker Jóannes Patursson i lagtinget foreslog, at man bevilgede penge til ordning og registrering af de færøske embedsarkiver.

Resultatet blev, at lagtinget vedtog at indstille til statsmyndighederne, at der skulle opføres en ny bygning til amtsbibliotek, arkiv og museum.

Lagtingets motiver til at beskæftige sig med arkivspørgsmålet var tydeligvis både af praktisk og kulturpolitisk art. Man frygtede, at en eventuel overførsel af arkivalier ville besværliggøre administrationen og retsvæsenets arbejde, og man ønskede at bevare det historiske kildemateriale i landet.

Sagen drøftedes også af de danske arkivmyndigheder, der efter landsarkivar Hornemanns rejse til Færøerne 1921 anbefalede, at der blev oprettet et arkiv på Færøerne, hvilket statsmyndighederne tilsluttede sig.

Derefter forhandlede der i nogle år om statens finansielle bidrag til en ny bygning til bibliotek, arkiv og museum, hvorefter byggeriet gik i gang 1928. Af den samlede byggesum på 80.000 kr. udgjorde statens andel 20.000 kr.

Da den nye biblioteksbygning endelig stod færdig, anbefalede rigsarkivar Laursen, at der blev oprettet et arkiv på Færøerne for lokale færøske arkivalier.

Dette arkiv burde ifølge Rigsarkivaren indrettes og drives efter samme regler som danske landsarkiver.

Det færøske arkiv skulle modtage alle lokale færøske arkivsager, også dem, der hidtil var blevet sendt ned til Danmark.

Spørgsmålet blev endelig afgjort i oktober 1932, hvor lagtinget accepterede undervisningsministeriets ønske om, at arkivet blev etableret som en afdeling af den selvejende institution Færø Amts Bibliotek.

I tilslutning til oprettelsen af arkivet udtalte undervisningsministeriet i skrivelse af 8. april 1933 over for Færø amt, at "der for benyttelsen såvel som for afleveringen af arkivalier iøvrigt i alt væsentligt gælder de samme regler, som er fastsat i bekendtgørelse af 10. marts 1891 om provinsarkiverne".

Af undervisningsministeriets sag herom fremgår, at Rigsarkivaren havde ytret betænkelighederne ved sine praktiske muligheder for at udøve sin myndighed i spørgsmål om indgåelse af forpligtelser ved modtagelse af kommune-, gods- eller privatarkiver og i tilgængelighedssager på grund af den lange kommunikationstid mellem København og Færøerne. I ministeriet forestillede man sig problemet løst ved stående bemyndigelse til den færøske landsarkivar i afleveringssager, mens man bestemt modsatte sig en uddelegering af Rigsarkivarens kompetence i tilgængelighedssager. "Det synes naturligt, at Rigsarkivaren får den endelige afgørelse i disse såvel som i andre rent arkivmæssige spørgsmål uden hensyn til om Biblioteksdirektøren får det økonomiske tilsyn". Endvidere forestillede ministeriet sig, at 1891-bekendtgørelsen om provinsarkiverne og embedsmændenes forhold til dem, skulle sættes i kraft ved en tilføjelse herom i det færøske

landsbiblioteks/Landsarkivs statutter. Dette skete imidlertid aldrig, jfr. nedenfor, og i 1936 gjorde Rigsarkivar Axel Linvald ministeriet opmærksom på, at Rigsarkivarens myndighed over for det færøske Landsarkiv var temmelig uklar. Ministeriet fandt imidlertid sagen afgjort med skrivelse af 8. april 1933.

Man må antagelig forstå det interne ministerielle notat, der blev eneste reaktion på Linvalds brev, således, at ministeriet har anset alle bestemmelser vedrørende de danske landsarkiver for i hovedsagen gældende for Færøerne.

Da spørgsmålet om Rigsarkivarens faktiske myndighed i forhold til det færøske landsarkiv således ikke blev afklaret, blev det tilsyn med landsarkivet, som ministeriet havde forestillet sig, øjensynlig aldrig effektivt. En undtagelse forekommer tilsyneladende i 1945, hvor landsarkivets regnskaber 1939-1945 blev tilsendt Rigsarkivaren, som lod dem gå videre til Undervisningsministeriet, men formodentlig har formålet blot været at orientere om, hvad der var sket på Færøerne under besættelsen, hvor kommunikationen havde været afbrudt.

Ministeriets skrivelse af 8. marts 1933 er dog endnu blevet lagt til grund for afgørelsen af spørgsmål vedrørende afleveringen af forskellige statslige og kommunale arkivalier i Vågø præstegælds arkiv i 1968, hvorved provinsarkivbekendtgørelsens gyldighed for så vidt angår aflevering af arkivalier endnu engang blev fastslået for Færøernes vedkommende.

I tilgængelighedsspørgsmål vedrørende arkivalier i Færøernes landsarkiv er Rigsarkivaren imidlertid aldrig blevet spurgt, og Rigsarkivarens tilsyn med landsarkivet er gået i glemmebogen.

Ved hjemmestyreløven, lov nr. 137 af 23. marts 1948, blev "arkiver" betegnet som særanliggende, d.v.s. at hjemmestyret kan bestemme, at sagsområdet overgår til hjemmestyret med den følge, at dette får den lovgivende og administrative myndighed og overtager de med sagsområdet forbundne udgifter. "Statens arkiver" er dog undtaget fra at være særanliggende, men det fremgår hverken af lovens motiver eller forarbejder iøvrigt, hvorledes retstilstanden var eller fremtidig skulle være for statens arkivalier på Færøerne.

Umiddelbart efter hjemmestyreløvens ikrafttræden 1. april 1948 vedtog lagtinget at overtage en række sagsområder som særanliggende, herunder "arkivsager".

Landsarkivets forhold blev ordnet ved lagtingslov nr. 31 af 2. maj 1952 (som ændret ved lagtingslov nr. 23 af 9. april 1964), hvorved arkivet blev etableret som en institution under Færøernes landsstyre.

Der er ikke i loven eller i medfør af denne fastsat nærmere regler for aflevering til eller benyttelse af Føroya Landsskjala-savn, hverken for så vidt angår færøske eller statslige arkivalier. I praksis følger Føroya Landsskjalasavn imidlertid de danske regler, herunder reglerne om tilgængelighed og kassation og landsarkivet har fremdeles modtaget arkivalier fra danske statsmyndigheder på Færøerne og ydet disse sædvanlig arkivmæssig service, jfr. afsnit 2, hvor gældende praksis er beskrevet for de enkelte statsinstitutioner. Arkivet er endvidere stillet til rådighed for dansk, færøsk og international forskning.

3.2. Arkivretlige danske regler

For så vidt angår de danske regler og deres gyldighed for Færøerne skal oplyses følgende:

- a. Lov nr. 42 af 30. marts 1889 om oprettelse af et rigsarkiv og om lønninger for de herved ansatte embeds- og bestillingsmænd gælder efter sit indhold ikke for Færøerne, og ses heller ikke at være kundgjort på Færøerne.
- b. Bekendtgørelse nr. 34 af 10. marts 1891 om provinsarkiverne og embedsmændenes forhold til dem, indeholdende bl.a. regler om myndighedernes aflevering af arkivalier og deres adgang til landsarkiverne samt om almenhedens acces til arkivalierne. Bekendtgørelsen ses ikke at være kundgjort på Færøerne.
- c. Bekendtgørelse nr. 104 af 16. juni 1892 om aflevering af ministerialbøger til provinsarkiverne ændrer de i bekendtgørelse nr. 34 af 10. marts 1891 fastsatte regler om ministerialbøgers aflevering til provinsarkiverne. Bekendtgørelsen ses ikke at være kundgjort på Færøerne.
- d. Bekendtgørelse nr. 277 af 1. april 1919 om retsbetjentenes aflevering af arkivalier til landsarkiverne og bekendtgørelse nr. 461 af 25. september 1922 om tillæg til bekendtgørelse af 1. april 1919 om retsbetjentenes aflevering af arkivalier til landsarkiverne supplerer de i bekendtgørelse nr. 34 af 10. marts 1891 fastsatte regler om

rets- og politimyndighedernes aflevering af arkivalier til landsarkiverne. Begge bekendtgørelser er kundgjort på Færøerne i henhold til lov nr. 51 af 1. april 1896 om kundgørelse af love og anordninger på Færøerne.

e. Bekendtgørelse nr. 91 af 20. februar 1976 om statsinstitutioners arkiver og deres forhold til Rigsarkivet og landsarkiverne træder i stedet for reglerne om statslige arkivalier i bekendtgørelse nr. 34 af 10. marts 1891. Bekendtgørelsen, der ikke er kundgjort på Færøerne, er optaget som bilag til denne redegørelse.

f. For landfoged(politimester)embedet gælder Justitsministeriets cirkulære af 19. december 1963 og Rigspolitichefens kundgørelse III nr. 9 af 2. februar 1966. Rigspolitichefens kundgørelse henviser bl.a. til reglerne i bekendtgørelse nr. 34 af 10. marts 1891. Af pladsmæssige grunde bliver reglerne ikke på nuværende tidspunkt fulgt af Landfogedembedet.

g. Kirkeministeriets cirkulære af 14. august 1987 om folkekirkens og de anerkendte trossamfunds ministerialbøger indeholder bl.a. regler om ministerialbøgernes førelse, opbevaring og tilsyn, samt aflevering af ministerialbøger til landsarkiverne. Cirkulæret træder i stedet for bl.a. bekendtgørelse nr. 272 af 21. juni 1967 om aflevering af ministerialbøger til landsarkiverne samt om tilsyn med anerkendte trossamfunds ministerialbøger. Denne bekendtgørelse har ikke været kundgjort på Færøerne. Reglerne i cirkulæret - herunder reglerne om aflevering - følges ikke på Færøerne. Her gælder for så vidt angår førelsen af ministerialbøger bekendtgørelse nr. 168 af 31. oktober 1891.

Det ses således, at hovedparten af de danske arkivretlige regler ikke er kundgjort på Færøerne.

3.3. Udvalgets bemærkninger

Det bemærkes, at før 1896 var hovedreglen, at danske retsregler skulle tinglæses på Færøerne. Det er uklart, hvilken betydning eventuel manglende tinglæsning kan tillægges. Efter 1896 er retstilstanden imidlertid klar. For at danske love, anordninger og bekendtgørelser skal have gyldighed på Færøerne, skal de være særligt kundgjort på Færøerne, jfr. lov nr. 51 af 1. april 1896 om kundgørelse af lov og anordninger på Færøerne. Efter praksis under hjemmestyreordningen vil en sådan kundgørelse først ske efter forelæggelse for hjemmestyret.

Udvalget kan konstatere, at ingen af de mere betydningsfulde danske arkivretlige regelsæt er kundgjort på og dermed sat i kraft på Færøerne. Det bemærkes dog herved, at den enkelte statsmyndighed på Færøerne i kraft af det tjenstlige underordningsforhold har været forpligtet til at følge tjensteforskrifter vedrørende arkivering, som eventuelt måtte være fastsat af den overordnede statsmyndighed i Danmark.

Endvidere konstateres, at der ikke - ud over en bestemmelse om, at "Landets officielle dokumenter skal opbevares i landsarkivet" - ved lagtingslov eller på anden måde er fastsat formelle regler for Føroya Landsskjalasavns virksomhed. Der mangler f.eks. således regler om kassation og tilgængelighed (access).

Det spørgsmål kan stilles, om der gennem den praksis, som de største statsinstitutioner på Færøerne har fulgt gennem aflevering af deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn og landsarkivets praksis med hensyn til at følge de til enhver tid gældende regler for Rigsarkivet og landsarkiverne, er skabt en retssædvane af samme juridiske forpligtelse som formelle retsregler.

Udvalget finder det mest hensigtsmæssigt, at man med henblik på at nå frem til en fremtidig regulering af arkiveringen af statens arkiver på Færøerne udarbejder sit forslag ud fra følgende forudsætninger, nemlig

at der i dag - omend der har været en praksis for aflevering - ikke er nogen formel juridisk forpligtelse for statens institutioner på Færøerne til at aflevere deres arkivalier til Føroya Landsskjalasavn,

at landsarkivet efter hjemmestyreordningens ikrafttræden ikke har pligt til at modtage disse arkivalier, samt

at der mangler formelle regler for landsarkivets virksomhed vedrørende de statslige arkivalier, der rent faktisk er modtaget.

4. AFSNIT

De forskningsmæssige interesser under en nyordning.

Det har været under overvejelse, hvorledes de forskningsmæssige interesser såvel i Danmark som på Færøerne vil kunne tilgodeses under den af udvalget foreslåede ordning, hvorefter de arkivalier, der beror på Færøerne, og som i fremtiden skabes af statslige myndigheder

på Færøerne, efter endt administrativt brug opbevares i Føroya Landskjalasavn.

Udvalget anbefaler, at der ved fremtidige afleveringer af arkivalier fra statslige myndigheder til Føroya Landsskjalasavn sendes kopi af fortegnelser m.v. over de afleverede arkivalier til Rigsarkivet, således at danske forskere har lejlighed til at orientere sig om, hvilke arkivalier, der vil kunne stilles til rådighed på Færøerne, evt. udlånes fra Føroya Landsskjalasavn til brug på Rigsarkivets eller landsarkivernes læsesale. Ligeledes anbefaler udvalget, at der udarbejdes fortegnelser over de arkivalier fra danske statslige embeder eller myndigheder på Færøerne, der indtil nu er blevet afleveret til Føroya Landsskjalasavn.

Derudover skal udvalget anbefale, at der for at lette den forskningsmæssige udnyttelse af det arkivalske kildemateriale til Færøernes historie som et fælles færøsk-dansk forskningsprojekt, udarbejdes en administrationshistorisk oversigt, omfattende såvel de lokale færøske embeder som de myndigheder i den danske centraladministration, der har varetaget eller varetager forvaltningen af færøske anliggender.

Udvalget anbefaler, at der i forbindelse med en aftale om de danske statslige arkivalier på Færøerne stilles midler til rådighed for gennemførelse af en sådan undersøgelse samt for andre fælles færøsk-danske forskningsprojekter, der har til formål at udnytte eller tilgængeliggøre de arkivalske kilder til Færøernes historie.

Udvalget har overvejet spørgsmålet med hensyn til kopiering af arkivalier, men har ikke anset det for sin opgave at komme med nogen indstilling på dette punkt.

Det bemærkes, at det ligger udenfor udvalgets kommissorium at tage stilling til, hvorledes der bør forholdes med ældre arkivalier af lokal færøsk proveniens, der på nuværende tidspunkt opbevares i Danmark. Spørgsmålet om den fremtidige opbevaring af disse arkivalier bør efter udvalgets opfattelse afgøres ved forhandlinger om de enkelte sagsgrupper.

5. AFSNIT

Forslag til

aftale mellem Statsministeriet og Færøernes landsstyre om statens arkivalier på Færøerne.

Statsministeriet og Færøernes landsstyre indgår aftale om, at arkivalier, der er skabt af statens institutioner på Færøerne opbevares på Føroya Landsskjalasavn (Færøernes Landsarkiv). I tilslutning hertil aftales følgende:

1.

Denne aftale gælder for alle statens myndigheder, institutioner og virksomheder på Færøerne, jfr. dog pkt. 9, stk. 1. I det følgende anvendes under ét udtrykket institutioner.

2.

Ved Landsarkivet forstås i aftalen Føroya Landsskjalasavn og ved Landsarkivaren den af landsstyret udpegede leder af Landsarkivet.

3.

Ved arkivalier forstås såvel skriftligt materiale som enhver anden art af materiale, der formidler information og er blevet til eller tilvejebragt i forbindelse med institutionens og dens medarbejders tjenstlige virke. For kort, tegninger og planer, fotografier, film og mikrofilm, grammofonplader, lydbånd, hulkort, magnetbånd og andre medier til behandling og opbevaring af data gælder de samme regler som for de øvrige arkivalier, for så vidt de er en del af institutionens arkiv, jfr. dog pkt. 9, stk. 2.

4.

Hvis der i en institution opbevares arkiver eller dele af arkiver, som hidrører fra en anden institution, skal de behandles som selvstændige arkiver. Dette gælder for så vidt angår sager, der er afsluttet af den anden institution, uanset om institutionen helt eller delvis har overtaget den anden institutions arbejdsområde. Va-

rig tilaktering af afsluttede sager, hidrørende fra andre institutioner, må kun finde sted efter aftale med Landsarkivet.

Stk. 2. Ved aflevering til Landsarkivet skal arkivalier, der hidrører fra andre institutioner, opføres på særskilte fortegnelser, jfr. pkt. 5.

5.

Landsarkivaren er institutionernes konsulent i arkivanliggender, herunder i spørgsmål om sagsdannelse, arkivdannelse, udarbejdelse af fortegnelser over arkivernes indhold og almindelige opbevaringsforhold. Han fører tilsyn med institutionernes arkiver og giver regler for arkivaliernes ordning. Planer for nye arkivlokaler skal forelægges landsarkivaren til udtalelse.

6.

Institutionerne afleverer deres arkivalier til Landsarkivet, når arkivalierne er 30 år gamle, med mindre der af det ministerium, hvorunder en institution hører, fastsættes andre frister. Afleveringspligten omfatter ikke arkivalier, som er en del af en institutions videnskabelige samlinger. Landsarkivaren kan desuden fritage institutionerne for aflevering af arkivalier, som til stadighed anvendes i det løbende arbejde.

Stk. 2. En institution må kun aflevere sine arkivalier, jfr. pkt. 3, til Landsarkivet, ikke til andre institutioner.

Stk. 3. Landsarkivaren fastsætter regler for, hvordan afleveringen til Landsarkivet skal ske. Institutionerne afholder udgifter i forbindelse med afleveringen af arkivalierne.

Stk. 4. Arkivalier fra ophævede institutioner skal straks afleveres til Landsarkivet, med mindre de skal bruges af andre institutioner, der overtager deres sagsområde, jfr. pkt. 4, stk. 1.

7.

Afleveringspligtige arkivalier må kun kasseres efter tilladelse udstedt af Rigsarkivaren efter samråd med Landsarkivaren.

8.

Landsarkivaren træffer inden for den gældende danske lovgivnings rammer bestemmelse om offentlighedens adgang til at benytte de afleverede arkivalier. Vedkommende myndighed kan dog forbeholde sig

i en bestemt årrække at give tilladelse til benyttelse af visse arkivalier, som den selv eller institutioner, der er den underordnet, har afleveret til Landsarkivet. I tilfælde, hvor hjemmestyret har overtaget et sagsområde som særanliggende eller administrationen af et sagsområde fra en statsinstitution meddeles tilladelsen til at benytte de arkivalier, der er taget forbehold for, af Rigsombudsmanden på Færøerne.

Stk. 2. Institutionerne kan til tjenstlig brug låne arkivalier, som de har afleveret til arkivvæsenet. Landsarkivaren giver almindelige regler for sådanne udlån. Efter aftale med de styrelser, hvorunder de arkivskabende institutioner hører, kan han bestemme, at visse kategorier af arkivalier undtages fra udlån.

Stk. 3. Rigsombudsmanden på Færøerne kan til tjenstligt brug låne statslige institutioners arkivalier. Denne adgang omfatter også arkivalier skabt af statens institutioner og hvor sagsområdet senere er overtaget som særanliggende eller overgået til hjemmestyrets administration.

Stk. 4. Efter samråd med Landsarkivaren kan institutionerne til forskningsbrug udlåne arkivalier til benyttelse på Landsarkivets læsesal, på biblioteker eller andre institutioner, som af Landsarkivaren er godkendt som berettiget til at modtage indlån fra Landsarkivet.

Stk. 5. Udlån fra institutionerne til private må ikke finde sted.

9.

Stk. 1. Bestemmelserne i denne aftale omfatter ikke forsvarets institutioner på Færøerne.

Stk. 2. Domstolene og politimesterembederne er omfattet af bestemmelserne i denne bekendtgørelse, dog således, at reglerne i Justitsministeriets cirkulærer af 13. december 1960 om journalisering og arkivering ved underretterne og af 19. december 1963 om arkivering ved politimesterembederne fortsat er gældende.

10.

Denne aftale har til forudsætning, at der fastsættes tilsvarende regler for institutionerne under Færøernes Landsstyre og deres forhold til Landsarkivet. Aftalen træder i kraft samtidig med at sådanne regler sættes i kraft.

Bemærkninger til aftalen mellem Statsministeriet og Færøernes
landsstyre om statens arkivalier på Færøerne.

Aftalens indhold er udarbejdet med udgangspunkt i bekendtgørelse nr. 91 af 20. februar 1976 om statsinstitutioners arkiver og deres forhold til Rigsarkivet og landsarkiverne. I forhold til denne bekendtgørelse er der foretaget de ændringer, der følger af, at statsinstitutioner på Færøerne fremover skal aflevere deres arkivalier til en institution under hjemmestyret samt andre ændringer, der følger af særlige færøske forhold.

Til pkt. 1.

Aftalen indfører en pligt for statslige institutioner på Færøerne til at aflevere deres arkivalier til Føroya Landskjalasavn, uanset om dette er i overensstemmelse med den pågældende institutions tidligere afleveringspraksis, jfr. pkt. 6.

Til pkt. 3.

Bestemmelsens ordlyd er i overensstemmelse med § 2 i bekendtgørelse nr. 91 af 20. februar 1976.

Til pkt. 4.

Bestemmelsen svarer til § 3 i bekendtgørelse nr. 91 af 20. februar 1976.

I de tilfælde, hvor hjemmestyret har overtaget et sagsområde som særanliggende eller administrationen af et fællesanliggende i medfør af hjemmestyrelovens § 9, har det hidtil været praksis, at hjemmestyret overtager alt sagsmateriale fra den pågældende statsinstitution, herunder såvel verserende som afsluttede sager, journalkort, m.v. Dette skal også være tilfældet fremover, men der skal ved overtagelsen påbegyndes ny journalisering af de ikke-afsluttede sager, der overtages af hjemmestyret. Bestemmelsen kræver således en ændring af den praksis, der hidtil har været fulgt i sådanne tilfælde.

Til pkt. 5.

Såvel Landsarkivarens konsulentvirksomhed som tilsynsvirksomheden (2. punktum) udøves i overensstemmelse med de for statslige institutioners arkiver til enhver tid gældende regler.

Opstår der situationer, hvor en institution ikke ønsker at efterkomme Landsarkivarens instruktioner, kan Landsarkivaren rette henvendelse til Rigsombudsmanden, der så efter kontakt med Rigsarkivaren optager drøftelser med vedkommende institution herom.

Til pkt. 6.

Den danske bekendtgørelse forudsætter, at andre frister end 30 års-fristen kan være fastsat ved love eller bekendtgørelser m.v. En fristforlængelse kan imidlertid vise sig ønskelig i særlige grupper af sager, f. eks. sådanne, hvor den danske myndighed på Færøerne ikke optræder som administrator af anliggender på Færøerne, men som regeringens rådgiver i dansk/færøske sager.

Aftalen indfører ikke alene en pligt for statsinstitutionerne til at aflevere arkivalier til Landsarkivet, men medfører også en egentlig pligt for Landsarkivet til at modtage arkivmateriale fra institutionerne. Det bemærkes, at det i visse tilfælde af praktiske og administrative grunde kan være nødvendigt at nedsende akter til myndigheder i Danmark. Det er imidlertid en forudsætning, at disse myndigheder senere afleverer akterne til endelig opbevaring på Føroya Landsskjalasavn.

Til pkt. 8.

Formålet med bestemmelsen i stk. 1, 1. punktum, er at sikre, at der ikke på Færøerne gives en videre adgang til indsigt i arkivalier fra danske myndigheder, end hvad der ville være tilfældet i Danmark. I det omfang den færøske retstilstand medfører snævrere rammer for offentlighedens adgang til at benytte afleverede arkivalier på Færøerne - hvilket således er tilfældet derved, at der ikke gælder nogen offentlighedslov på Færøerne - er Landsarkivaren imidlertid forpligtet til ikke at give offentligheden videre adgang til arkivalierne, end hvad der følger af gæl-

dende færøsk lovgivning. Det bemærkes, at det i den kommende færøske arkivlov vil være nødvendigt at tage højde for denne særlige retstilstand, der hermed institueres for adgangen til de afleverede danske arkivalier.

I de i stk. 1, 3. pkt. omhandlede tilfælde, hvor Rigsombudsmanden skal give tilladelse til at benytte arkivalier, for hvilke der er taget forbehold, forudsættes det, at Rigsombudsmanden træffer sin afgørelse efter at have rådført sig med vedkommende relevante myndigheder i Danmark.

For så vidt angår bestemmelserne i pkt. 8, stk. 2 og 3 bemærkes, at anvendelsen af disse bestemmelser i givet fald kan begrænses af registerlovens regler om videregivelse af oplysninger til offentlige myndigheder.

Til pkt. 9.

Aftalen omfatter alle statsinstitutioner på Færøerne med undtagelse af forswarets institutioner, der også i Danmark afleverer centralt.